

O vakufima u Gračanici: dvije vakufname Gradašćevića

Pečat urbanom i kulturnom razvoju gračaničke čaršije s početka 19. stoljeća dali su poznati gradačački kapetani iz porodice Gradašćevića Osman-kapetan (otac poznatog Husein-kapetana Gradašćevića) i njegov drugi sin Murat-kapetan. Oni su u Gračanici, Gradačcu i još nekim mjestima uvakufili značajna dobra: zemljište, zgrade, dućane i druge gospodarske objekte, čije su prihode namijenili za izdržavanje medrese u Gračanici kao i nekoliko džamija i drugih vjerskih objekata u Gračanici, Gradačcu i Modriči. Vakufname (zakladnice) dvojice pomenutih Gradašćevića obiluju nizom podataka i detalja koji mogu upotpuniti naša saznanja o prošlosti Gračanice i njene okoline i korisno poslužiti kao građa za neka buduća istraživanja bošnjačke kulture i povijesti gospodarstva, posebno vakufa

Izvide iz ove dvije vakufname (bez uobičajenih zaglavlja i drugih formalnih detalja) donosimo prema prijevodu poznatog istraživača naše prošlosti ing. Alije Bejića.

Vakufnama (zakladnica) Osman-kapetana Gradašćevića

Gradačac 19. reb. 1215. (10. avgust, 1800. godine)

Vakufnama (zakladnica) Osman-bega, sina Mehmed-begova, gradačačkog kapetana (prva polovica originala otkinuta i izgubljena, a druga polovica veličine 30x28 1/2 cm (je) u Vakufskoj direkciji br. 131. Prijepis teksta čitave vakufname (je) u Sidžilu vakufnama u Vakufskoj direkciji I br. 131).

Spomenuti legator zavještava slijedeće objekte:

1. Han u kasabi Gračanici,
2. Dućana 2 (ili više dućana - dukanejn i dukanin) pored velike džamije u istom mjestu,

3. Jedan mlin u istom gradu,
4. Jedna stupa u istom gradu,
5. Tri dućana koje je napravio u kasabi Gradačcu kod čaršijske džamije sa sobama nad tim dućanima,
6. Zemljišta u kršćanskoj mahali u Gradačcu,
7. Zemljišta u kršćanskoj i ciganskoj mahali u Gračanici,
8. Medresu u Gračanici,
1. Džamiju u kasabi Modriču u kadiluku gračaničkom,
2. Mekteb kod te džamije,
3. Sirotinjski dom (fakir-hana) valjda u Gradačcu (nečitko)
Mesdžid u mahali Svirac u gradačačkoj tvrđavi napravio je rahm. otac vakifa (legatora). Vakif (legator) postavlja ove uvjete:

Ako koji žitelj bude prodavao kuću ili koji drugi objekat koji se nalazi u spomenutim uvakufljenim zemljištima, dužan je prethodno izvaditi "hardži teskeru" od mutevelije ovog vakufa i za to platiti taksu u korist vakufa jednu akću. Mutevelija pak ne smije uzimati višu taksu. Spomenuti dućani, han, sobe nad dućanom, stupa i mlin izdavaće se svake godine pod zakup, a zakupnina će se trošiti u ove svrhe:

1. Muderisu u medresi u Gračanici, godišnje 100 groša,
2. Službeniku, koji će obavljati imamat i hatabet u džamiji Modriči i mualimsku dužnost u mektebu uz džamiju, godišnje 100 groša,
3. Imamu, koji će klanjati tri propisana namaza u mesdžidu legatorovog oca u Gradačcu, godišnje 30 groša,
4. Godišnje po 40 groša onim koji će biti imami u spomenutom sirotinjskom domu,
5. Za muteveliju se određuje najstariji sin legatorov Murat, a iza njega slijedeći najstariji potomak muški, pa onda ženski,
6. Nadzornik vakufa biće katib mehkeme u Gračanici Mustafa, sin Salihagin s godišnjom plaćom od 10 groša,
7. Iz viška vakufskih prihoda imaju se popravljati vakufski objekti u sporazumu s mutevelijom i nadzornikom vakufa.

Svjedoci:

Mehmdaga iz Gračanice, Ibrahimaga iz Gračanice, Hadži-Ahmed, sarač iz Gračanice, Mustafa-efendija, muderis iz Gračanice, Ibrahimn-

¹ Laz Hasan ef. poznati učitelj u Istanbulu.

efendija iz Maglaja, Nuh-efendija iz Gradačca, Derviš Ibrahimbeg iz Gradačca i dr.

Vakufnamu (zakladnicu), prema propisu legalizirao (je) kadija kadiluka Gradačac s Gračanicom Mehmed Sadik.

Vakufnama (zakladnica) Murat-kapetana Gradašćevića

Gradačac, 19. reb. I 1225. (24 aprila 1810. god).

(Prijepis na pergamentu vel. 61x281/2 cm u Vakufskoj direkciji br. 132; ovjerio ga kadija kadiluka Gradačac sa Gračanicom Mehmed Sadik potpisom i muhurom ovalnim na početku isprave; u muhuru se ispod imena Mehmed Sadik razabire oznaka godine /1/ 281).

Gradačački kapetan Muratbeg, sin Osmanbegov, zavještava slijedeće nekretnine i ustanove:

1. *Medresu, koju je sagradio u gradu (kal-a) Gradačcu,*
2. *Medresu, koju je sagradio u kasabi Gračanici,*
3. *Jedan han u Gradačcu sa šest dućana u prizemlju, šest soba na spratu i jednom kafanom, te sa sijenicom, slamarom, hambarom i dvije magaze,*
4. *Deset dućana prema spomenutom hanu,*
5. *Daljnijh osam dućana, jedna pekara i pet soba u Gradačcu,*
6. *18 parcela zemljišta u Kršćanskoj mahali (zimmiyan varošda) u Gradačcu,*
7. *Daljnijh devet dućana pod medresom u Gradačcu,*
8. *13 parcela zemljišta u kršćanskoj mahali u kasabi Gračanici,*
9. *Osam dućana u kasabi Modriču,*
10. *Dvije pekare u Modriču,*
11. *15 parcela zemljišta u Modriču i*
12. *Osam dućana pod medresom u Gračanici.*

Odredio je nakon toga slijedeće:

Ako žitelji na spomenutim uvakufljenim zemljištima budu htjeli međusobno prodati koji objekat na tom zemljištu, trebaju prethodno uzeti od mutevelije ovog vakufa "hardži teskeru" uz uplatu takse od jednu akču koju mutevelija ne smije prekoračiti.

Od godišnjih prihoda uvakufljenih korisnostnih objekata podmirivaće se slijedeće potrebe:

1. *Muderisu legatorove medrese u Gradačcu, godišnje 700 groša,*
2. *Prvom kalfi muderisa, 100 groša,*
3. *Drugom kalfi muderisa, 75 groša,*
4. *Trećem kalfi muderisa, 75 groša,*
5. *Podvorniku medrese, 50 groša,*
6. *Muderisu medrese u Gračanici, godišnje 50 groša,*
7. *Službeniku koji će se brinuti i opravljati sahat (na sahat-kuli) u Gradačcu, godišnje 150 groša,*
8. *Dodatak plaći muderisa u medresi umrlog oca u Gračanici, godišnje 150 groša,*
9. *Plaća naziru očeva vakufa godišnje 60 groša,*
10. *Dodatak plaći koju je otac odredio imamu u Konaku, godišnje 110 groša,*
11. *Dodatak plaći imama očeve džamije i mualimu očeva mekteba u Modriči, godišnje 190 groša,*
12. *Dodatak ... (ispušteno u tekstu) očeve džamije u mahali Svirac,*
13. *Za nadzornika ovog vakufa određuje se nadzornik očeva vakufa čatib mehleme u Gračanici Mustafa, sin Salihagin, s godišnjom plaćom od 70 groša,*
14. *Mutevelijom se određuje najstariji sin legatorov Murat i njegovi nasljednici prema propisima šerijatskog prava.*

Svjedoci:

Hadži Hasan-efendija, Husein-efendija, Ahmed Odošić, Jahja-aga, hasećija, Omeraga, topči-aga, Derviš Omer-efendi Muftić, Osman-efendi Muderizović i Hadži Mustafa-aga.

